

Wie is Piet Prins?

Bij de foto: Onder het pseudoniem Piet Prins schreef de journalist en politicus Piet Jongeling (1909-1985) ongeveer zestig jeugdboeken. In een folder uit de jaren zeventig onthulde uitgeverij De Vuurbaak de identiteit van zijn auteur aan jeugdige lezers [lees verder op pag. 3]

nr. 30, juli 2009

IN DIT NUMMER:

175 jaar Afscheiding
de rol van de archivaris
internationale zaken

...adc **etera**

*...adcetera is een uitgave van het
Archief- en Documentatiecentrum van de
Gereformeerde Kerken in Nederland.*

colofon

...adccetera is een uitgave van het Archief- en Documentatiecentrum van de Gereformeerde Kerken in Nederland, Broederweg 16, 8261 GT Kampen. Telefoon 038 447 17 30 Fax 038 447 17 31 E-mail info@adckampen.nl Website www.adckampen.nl Druk: drukkerij De Bunschoter, Bunschoten-Spakenburg Ontwerp: Peter Dees, Zwolle Foto omslag: Archief-P Jongeling, HDC, VU Amsterdam.

Ten geleide

Bij de discussie over het Nationaal Historisch Museum (NHM) staat het Archief- en Documentatiecentrum een beetje vreemd te kijken. Niet omdat het geen museum is, maar wel had willen zijn, of omdat de discussie over de geschiedenis van Nederland het ADC niet raakt. Nee, wat voor het ADC ongemakkelijk is aan deze discussie, zit hem in het woord 'nationaal'. Niet zozeer omdat het doet denken aan nationalistisch, maar omdat het doet denken aan gezamenlijkheid. Het NHM wil het gezamenlijke verhaal van Nederland vertellen. De discussie gaat over de vraag hoe je dat verhaal vertelt: aan de hand van de vijftig vensters uit de canon van de commissie-Van Oostrom? Chronologisch of thematisch? En: is de verhaalvorm wel het meest geschikt? Belangrijke vragen. Maar een nationaal museum wringt met een ADC van Gereformeerde Kerken. Met het ADC zeggen die kerken feitelijk: het accent in de Nederlandse geschiedenis ligt niet op de gezamenlijkheid, maar op de vrijheid om onszelf te zijn, ook in het beheer en de beoefening van de geschiedenis. Het eigene van de Nederlandse geschiedenis van de afgelopen eeuwen schuilt in de vrijheid van geweten die ruimte liet voor geestelijke verscheidenheid. Daar zit een nuchter trekje in: het is te hoog gegrepen om alle neuzen in een richting

te willen hebben. Als je de Nederlandse geschiedenis protestants definieert (wat in de negentiende en twintigste eeuw is gedaan) dan plaats je niet-protestanten (lees: vooral katholieken) in een tweederangs positie. Als je de Nederlandse geschiedenis joods-christelijk definieert (wat de VVD en de PVV momenteel doen) dan plaats je niet-joden en niet-christenen (lees: vooral moslims) in een tweederangs positie. Het kenmerk van de Nederlandse geschiedenis is echter dat er verschillende verhalen in verweven zijn. Het ADC past in die traditie en de uniformerende trek in het plan voor het NHM niet. De discussie over dat museum zal nog lang kunnen voortduren, omdat de bedoeling ervan haaks staat op de aard van de Nederlandse geschiedenis. Noem het museum dus niet nationaal en bevorder geschiedbeoefening die op grond van levensbeschouwelijke tradities plaats vindt, zoals op het ADC. ¶

Piet Jongeling stond de afgelopen maanden volop in de aandacht, mede dankzij het congres dat het ADC op 1 april jongstleden over hem hield te Kampen. Een afgeladen zaal, een goede atmosfeer, een minister en een biografie bleken ingrediënten voor een geslaagd Jongelingcongres.

Piet Jongeling in de schijnwerpers

Het was een mooi begin van het congres dat Jongelings oud-medewerker Eimert van Middelkoop als minister sprak op dit congres. Het onderstreepte de constructieve opstelling die Jongeling in de jaren 1863-1977 met het GPV in de Nederlandse politiek heeft voorgestaan: opponeren en kritiseren waar dat nodig is, samenwerken en opbouwen waar dat mogelijk is. Aandacht was er op het congres voor Jongeling alias Piet Prins, de gevierde kinderboekenschrijver (Jacques Dane), voor Jongeling en het gereformeerde leven voor de Tweede Wereldoorlog (Herman Veenhof), over de relatie tussen zijn oorlogservaringen en zijn radicalisering in de jaren na de Vrijmaking (George Harinck), over de rechtse trekjes van het GPV in de jaren zestig (Ewout Klei) en over de ontwikkeling van sympathie naar distantie inzake Jongeling en het GPV (Henk Woldring). De dag werd afgesloten met een beschouwing van de huidige hoofdredacteur van het *Nederlands Dagblad*, Peter Bergwerff, over hoe Jongeling als eerste hoofd-

redacteur van de krant nog op de redactie burelen rondwaart. Naast de presentatie van de goed ontvangen biografie van Herman Veenhof over de hoofdpersoon, *Zonder twijfel. Pieter Jongeling (1909-1985). Journalist, politicus en Prins* (verschenen bij De Vuurbaak) was een hoogtepunt de vertoning van de zoekgewaande documentaire van Hugo Kiers over Jongeling, die op donderdag 21 oktober 1965 in het AVRO-programma Confrontatie was vertoond. Dit portret van Jongeling bracht hem verrassend dichtbij. De documentaire riep goede herinneringen wakker alsmede verbazing over Jongelings open en spontane houding jegens een programmamaker, die vandaag geen politicus zich meer veroorlooft. Op de website van het Jongelingcongres is onder de knop 'congres' een fotoverslag van het door het Nederlands Dagblad en De Vuurbaak gesponsorde congres te vinden.. De website is bereikbaar via www.adckampen.nl/bestanden/jongeling/index.html of via www.adckampen.nl.

nl. In de AD Chartasreeks zal een deel verschijnen met daarin de lezingen van het Jongelingcongres.

K. Schilder digitaal

Op de veel geraadpleegde website van de Digitale Bibliotheek Nederlandse Letteren (DBNL) zijn sinds kort vrijwel alle boekuitgaven van Schilder en ook een deel van zijn artikelen te raadplegen (www.dbnl.org/auteurs/auteur.php?id=schi008). Deze toegang tot het werk van Schilder is mogelijk gemaakt door de Prof. dr. K. Schilder Stichting en betekent dat wereldwijd, maar ook bij u thuis veel werk van Schilder veel meer toegankelijk is gemaakt dan via zijn in bibliotheken bewaarde publicaties mogelijk was. Door Schilders werk op de DBNL-site te plaatsen hoopt de stichting dat het gaat functioneren als onderdeel van het corpus teksten dat tot het veel geraadpleegde en onderzochte erfgoed van de Nederlandse cultuur behoort.

Internationale zaken

Vorig jaar deed George Harinck aan Hope College in Holland, Michigan, onderzoek naar het leven en werk van Nicholaus Martin Steffens, die in 1864 door de Theologische School te Kampen beroepbaar werd gesteld. In het A.C. van Raalte Institute, een archief- en onderzoeksinstelling van Hope College, trof hij onder meer

Steffens' Kamper diploma aan, met het rode lakzegel er nog op. Hij bereidt momenteel een publicatie over Steffens voor. Dit voorjaar heeft het Van Raalte Institute Harinck benoemd tot Honorary Research Fellow voor een periode van drie jaar (zie: www.hope.edu/vri). Daarmee is zijn tijdelijke werkzaamheid in Holland, Michigan van vorige zomer omgezet in een langere samenwerking. De bedoeling is met deze benoeming de betrekkingen tussen het Nederlandse en Amerikaanse historisch onderzoek naar de zo nauw verwante tradities aan beide zijden van de oceaan te versterken. Dat is vanuit Kampen en het Roosevelt Study Center te Middelburg de laatste jaren ook gedaan door het werk van aio Enne Koops. Hij legt momenteel de laatste hand aan zijn proefschrift over de gereformeerde emigratiecultuur. Een ander blijk van de levendige Nederlands-Amerikaanse betrekkingen op dit onderzoeksterrein is de benoeming van Harinck tot vice-president van de American Association for Dutch-American Studies (AADAS). De AADAS verenigt onderzoekers uit Canada, Nederland en de Verenigde Staten. De organisatie belegt elke twee jaar in Noord-Amerika (dit jaar aan Redeemer University College te Hamilton, Ontario) een conferentie over een thema uit de geschiedenis van de negentiende en twintigste-eeuwse betrekkingen tussen Nederland en Noord-Amerika. Het ADC is nauw betrokken bij dit onderzoeksterrein, met materiaal in zijn collectie inzake emigratie (o.m. het archief van de Gereformeerde Emigratie Stichting) en emigranten (o.m. het familiearchief Oggel). ¶

Archivaris- opleiding Wim Koole

In september 2007 ben ik begonnen met de deeltijdopleiding voor Media en Informatiemanagement met als specialisatie archivaliek aan de Hogeschool van Amsterdam (HvA). De meeste archiefvakken heb ik inmiddels afgerond en het is mij duidelijk geworden dat de hierin opgedane kennis onmisbaar is voor een verantwoord archiefbeheer. Men moet hierbij denken aan de praktische kanten van het archiefbeheer, zoals het fysiek bewaren van archiefmaterialen en het ontsluiten van documenten, maar ook aan de beleidsmatige en juridische aspecten. Grote aandacht is er ook voor het digitale beheer van documenten. Op dit punt zijn veel raakvlakken met archivaliek en informatiemanagement aan te wijzen. De overige (niet-archivaliek) vakken die ik volg hebben vooral hierop betrekking. Naast vakken als bedrijfskunde en marketing worden er allerlei vakken aangeboden die te maken hebben met de toepassing en het beheer van moderne informatiemiddelen en -technieken in de organisatie. Uiteraard neemt internet hierin een centrale plaats in. Het nut van deze studie merk ik nu al bij mijn werkzaamheden als archivaris. In voorlichting aan kerken e.d. kan ik de opgedane kennis direct toepassen. Het archiefbeheer kan ik nu doelgericht en professioneler aanpakken dan eerder het geval was. Hierbij valt te denken aan een vollediger vorm van registratie van binnengekomen

archieven (bijv. rekening houden met mogelijke copyrights bij derden), een vorm van inventariseren die rekening houdt met internationale standaarden en online zetten van de inventarissen, etc. Van de kennis van allerlei aspecten met betrekking tot het bouwen en beheren van websites heb ik ook al veel profijt gehad. ¶

Plaats van de archivaris binnen de kerkelijke organisatori- sche structuur

Onder steeds meer kerkenraden leeft de wens om zich minder bezig te houden met materiële bestuurszaken. Deze worden overgelaten of gemandateerd aan een bestuurscommissie, terwijl de kerkenraad zich vooral richt op pastorale en andere geestelijke zaken. Het kerkelijk archiefbeheer is geen geestelijke of pastorale taak en het ligt – zo redenerend – voor de hand om dit ook onder de bestuurscommissie onder te brengen. Hier zijn echter verschillende bezwaren tegen. In de eerste plaats is het de vraag of het archiefbeheer valt onder de materiële zaken. Het is geen pastorale of geestelijke taak, maar valt wel degelijk onder het werk van de kerkenraad. Hier is een vergelijking te trekken met het scribaat. Ook dit is – inhoudelijk bekeken – geen ambtelijke taak. Het

Wim de Gelder †

Op 26 mei 2009 is Wim de Gelder overleden na een langdurig en moeilijk ziekbed. Hij was vanaf medio jaren negentig medewerker op het Archief- en Documentatiecentrum te Kampen, tot zijn gezondheid hem in maart 2004 acuut dwong zijn werk neer te leggen. Hij was trouw precies en ijverig in zijn werk. Van zijn behoedzaam en schuchter optreden op het ADC en van het lijden onder zijn gezondheid ging een boodschap uit: niet levenslust, maar erbarmen is de grond van ons bestaan. Dat God dit nu ten volle aan hem heeft bewezen is Wims geluk en onze troost. Ons meeleven gaat uit naar zijn familie en vrienden.

is een administratieve taak die nodig is om het werk van de kerkenraad in goede banen te leiden. In het geval van het archiefbeheer vormt het archief het geheugen van de kerkenraad en de mogelijkheid om desgevraagd bewijs te produceren. Waar de kerkenraad c.q. scriba de pen neerlegt, neemt de archivaris die op en zorgt voor een toegankelijk en goed geordend archief. Zowel scribaat als het archiefbeheer zijn ondersteunende taken bij het werk van de kerkenraad.

In verband met het voorgaande staat de tweede reden om het archiefbeheer niet onder te brengen onder een bestuurscommissie: de noodzaak van directe toegang tot de kerkenraad. Dit heeft te maken met de inhoud van het werk van de archivaris. Evenals de scriba krijgt hij inzage in vrijwel alle stukken van de kerkenraad, ook de 'gesloten' stukken. Evenals de scriba heeft hij dan ook geheimhoudingsplicht. Beslissingen inzake gesloten archiefdelen moeten door of in ieder geval in overleg met de kerkenraad genomen worden. Het is niet goed wanneer hier een bestuurscommissie of een andere aan de kerkenraad ondergeschikte commissie als tussenpersoon fungeert. Vanwege de aard van het werk moet de archivaris direct in contact staan met de kerkenraad. Een derde argument betreft de positie van de archivaris t.o.v. de kerkenraad. De kerkenraad mag enerzijds de archivaris verantwoordelijk stellen voor het uitvoeren van het archiefbeheer. Anderzijds betekent dat voor de archivaris dat de kerkenraad hem voorziet van de middelen die nodig zijn voor goed archiefbeheer. Behalve facilitaire zaken gaat het hier niet in

de laatste plaats om de aanlevering van de archiefstukken zelf. Het moet de authentieke stukken betreffen en ze moeten volledig zijn. Dit mag de archivaris van de kerkenraad eisen en hij mag daarop ook controleren. Wanneer hij de indruk krijgt dat de overdracht niet goed verloopt of de documenten niet integer zijn, mag hij de kerkenraad naar de aard van zijn opdracht hierop aanspreken. Een dergelijke, controlerende positie past niet onderin de hiërarchie van de organisatie.

Alle genoemde argumenten zijn van kracht in de klassieke situatie, waarin de archivaris het archief achteraf krijgt toegeschoven. In het digitale tijdperk zorgt deze werkwijze op den duur voor problemen. De rol van de archivaris wordt dan veel breder. Hierbij wil ik in de volgende Adcetera wat uitvoeriger stilstaan. ¶

175 jaar Afscheiding

Op 13 oktober as. is het 175 jaar geleden dat te Ulrum de door ds. Hendrik de Cock opgestelde Acte van Afscheiding of Wederkeer werd getekend. Daarmee was het begin van de Afscheiding een feit en ontstond er een kerkengroep die zich bond aan de gereformeerde leer. Van de Afscheiding is een grote invloed uitgegaan op ons kerkelijke en nationale leven. De Theologische Universiteit en het ADC organiseren naar aanleiding van deze gebeurtenis een congres over diverse aspecten van de kerkengroep die uit

de Afscheiding is voortgekomen: theologische, spirituele, kerkrechtelijke, persoonlijke, staatsrechtelijke en kerkhistorische. Sprekers zijn onder meer onderzoekers die recente onderzoeksgegevens presenteren: de onlangs op de godsdienstvrijheid omstreeks 1834 gepromoveerde jurist E. Bos, de dan juist op een biografie van Hendrik de Cock gepromoveerde historicus H. Veldman, de promovendus op de geschiedenis van de Afscheiding te Amsterdam J.H. Soepenbergh, naast de Kamper hoogleraren Mees te Velde en George Harinck. Het congres vindt plaats op dinsdag 13 oktober as. in de aula van de Theologische Universiteit te Kampen. Een uitnodiging volgt, maar aanmelden is reeds mogelijk via info@adckampen.nl. ¶

Nieuwe aanwinsten

GKV Nagele: scheuring jaren zestig
Brief van K. Schilder aan P. de Jong (Zuid Afrika)
Archief Gereformeerd Missiologische Opleiding
Archief Deputaten Financiën en Beheer

Vakantiedata

In verband met zomervakantie is het ADC van 27 juli tot en met 14 augustus gesloten. Vanaf maandag 17 augustus zijn we weer tot uw dienst.

Tips en trucks: PDF-creator

Eén van de formaten die in aanmerking komen voor langdurige digitale opslag is PDF (Portable Document Format). Bijna iedereen kent wel deze documenten die men alleen met de Acrobat Reader kan lezen. Ze zijn doorgaans niet te veranderen. Je kunt ze alleen lezen of afspelen (afhankelijk van het soort document). Het vervaardigen van dergelijke documenten gaat het best met het programma Acrobat van Adobe. Dit is een mooi, maar nogal kostbaar programma. Met dit programma zijn veel mogelijkheden gegeven om in PDF-documenten te werken. Men kan bladwijzers aanbrengen, elektronische handtekenin-

gen maken, enz. Wanneer men echter alleen belang heeft bij het omzetten van een bestaand document naar een PDF-formaat dan is er een gratis alternatief: PDFCreator. Dit is een open source programma dat men kan downloaden via [pdfforge](http://www.pdfforge.org/) (<http://www.pdfforge.org/>). Wanneer dit programma op de computer is geïnstalleerd maakt het een virtuele printer aan, die het betreffende document als het ware print naar een pdf-document (er komt dus niets uit de echte printer, maar er ontstaat een pdf-document). Heeft men bijvoorbeeld een Word-bestand dat men wil omzetten in een PDF dan klikt men in het Word-document onder "Bestand" op "Afdrukken". Uit de lijst met printers kiest men "PDFCreator". Druk op 'OK' en er verschijnt een schermje van PDFCreator. In dit scherm is het mogelijk bepaalde metadata toe te voegen. Wanneer alles goed is ingevuld drukt men op 'save' en het PDF-document wordt gemaakt. PDFCreator voegt ook een werkbalk toe in de beschikbare Browsers zoals Internet Explorer en Firefox. Hiermee is het mogelijk ook van internetpagina's een PDF-bestand te maken. Voor arme, maar consciëntieuze archivari's is dit een ideaal programma. Overigens is PDF vooral geschikt voor documenten. Bestanden met meer functionaliteit en interactiviteit zoals databases e.d. kunnen hiermee niet worden vastgelegd. Voor meer informatie over open source software en voor links kunt u terecht op de website van het ADC. ¶

de Bunschoter bv

drukkerij

recht door zee

 033 - 299 79 99
www.bunschoter.nl